

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRÜ DOÇ. DR. YUSUF SARINAY İLE MİLLİ ARŞİV KANUNU VE GELİŞMELER ÜZERİNE

Son yıllarda Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, önemli atılımlar gerçekleştiriyor. Her gün yeni kataloglar araştırmacıların istifadesine sunuluyor. Tarihî belgeler, otomasyon sistemi ile hem koruma altına alınıyor hem de daha hızlı bir biçimde ilgililerin istifadesine sunuluyor. Bunun yanında, uygulamaya konulan Kalite Yönetim Sistemi ile arşivlerimiz ve arşiv hizmetleri standartlara kavuşturuluyor. Hepsinden önemlisi bir arşiv kanunundan yoksun olan Devlet Arşivleri'ni, tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bir yasaya kavuşturma çalışmaları son aşamaya getiriliyor. Devlet Arşivleri'nde bu hizmetleri yürüten personelin özlük hakları konusu çıkarılacak olan söz konusu yasa ile güvence altına alınma yoluna gidiliyor. Kuşkusuz bu gelişmelerde en önemli katkı payı, Sayın Doç. Dr. Yusuf SARINAY'ındır. Sayın Sarınay ile bu mevzuları ARŞİV DÜNYASI okurları için konuştuk.

Mümin YILDIZTAŞ-Mustafa ÇAKICI-Kemal GURULKAN

- Sayın Genel Müdür; bilindiği üzere devlet arşivleri "milletlerin hafızası" olarak telakkî edilir. Bu açıdan yaklaşıldığında arşivlerimiz ülkemizin bağımsızlığı için ve aynı zamanda geleceğimizin garantisi olması bakımından büyük önem arz etmektedir. Türkiye'de yürütülmekte olan arşiv hizmetlerinin hangi durum ve konumda bulunduğu konusunda bilgi verebilir misiniz?

Genel Müdürlüğümüz Osmanlı coğrafyasında yer alan 40 civarındaki ülkenin tarihinin aydınlatılması, Cumhuriyet dönemi belgelerinin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde intikal ettirilmesi ve tanıtılması amacıyla çalışmalarını bilimsel ve çağın ge-

reklerine cevap verecek bir sistematik bir yapı içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu amaçla, belgelerin sağlıklı ortamda muhafaza edilmesi için gerekli modern arşiv deposu inşası ile belgelerin dijital ortama aktarılması projesi gerçekleştirilmiş, arşiv yazılım programı ve bilgisayar teknik alt yapı donanımı tamamlanmış, personel sayısındaki azalmaya rağmen, iş verimi azamî ölçüde artırılmıştır. Başta Ermeni konusu olmak üzere önemli arşiv fonlarının tasnifleri tamamlanarak araştırmaya açılmış, kültürel zenginliğimizi tanıtmak, ülkemizi ilgilendiren önemli konularda tezlerimizi bilimsel olarak tarihî belgelerle desteklemek amacıyla millî ve milletlerarası toplantılara iştirak

edilmiş, bu konularda Türkçe ve yabancı dillerde yayınlar yapılmıştır. Araştırma mevzuatında AB standartlarına uygun düzenlemeler yapılmış, bilgisayar ortamında hazırlanan kataloglar internetten hizmete sunulmuş ve dijital ortamda araştırma hizmeti verebilecek alt yapı oluşturulmuştur. Sonuçta arşivlerimiz kolay ve rahat erişilebilir bir kurum haline gelmiştir.

Genel Müdürlüğümüz, hizmetlerinin verimini ve kalitesini yükseltmek, kurum ve kuruluşlar ile araştırmacılara, mevzuat hükümleri çerçevesinde Kalite Yönetim Sistemi'nin şartlarına uygun, bilgi edinme hakkına saygılı, Toplam Kalite Yönetimini hedefleyen, müşteri memnuniyetini esas alan ve bunun için sürekli iyileştirme ilkesini benimseyen bir anlayışla çağdaş, hızlı ve güvenilir arşivcilik hizmeti sunmak ve dünyada arşiv faaliyetlerinde kalite hareketinin öncüsü olmak amacıyla "TSE Kalite Yönetim Belgelendirme Sistemi" çalışmalarını başlatmış olup, bu konudaki uygulamalarımız devam etmektedir.

- *Bahsettiğiniz bu olumlu gelişmelerle kıyaslandığında, ülkemizdeki arşiv ve arşivleme çalışmaları dünyadaki benzerlerine göre hangi konumdadır?*

Son dönemlerde Genel Müdürlüğümüzde gerçekleştirilen yeni düzenlemeler ve teknolojik yatırımlarla arşiv ve arşivleme ile araştırma hizmetlerinde önemli mesafeler alınmıştır. Özellikle araştırma hizmetlerine büyük kolaylıklar getirilmiş; AB ile uyum sağlanmıştır. Ayrıca arşiv belgelerinin elektronik ortama aktarılması ve bu şekilde hizmete sunulmasında da büyük mesafeler alınmıştır.

Arşiv, kataloglarının internet ortamında dünyanın hizmetine sunulması da çok önemli bir gelişme olmuştur.

Sonuçta arşivimiz bazı eksikliklerimiz bulunmasına rağmen, dünyadaki gelişmiş ülke arşivleri seviyesinde hizmet vermektedir.

- *Ülkemizde yürütülmekte olan arşivcilik hizmetlerini düzenleyen mevcut bir kanun var mı?*

Evet vardır. 3056 sayılı "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun"a göre kurulan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 3473 sayılı "Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun" ve "Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında

Yönetmelik" çerçevesinde arşiv hizmetlerini yürütmektedir.

- *Peki, bu kanun Türk arşivciliğinin ihtiyaçlarına cevap verebiliyor mu?*

Maalesef adı geçen kanun ve yönetmelikte müeyyideler bulunmaması, bazı kurumların kapsam dışında tutulması, özel arşivlere ait yasal düzenlemelerin olmaması gibi nedenlerle arşivcilik hizmetleri arzu edilen seviyede yürütülememektedir. Bu nedenle bir "Millî Arşiv Kanunu" tasarı hazırlanmıştır.

- *Bahsetmekte olduğunuz arşiv kanunu tasarsınının, mevcut kanunun yetersizliğinin giderilmesi dışında hedeflenen diğer amaçları da var mı? Kısaca bahseder misiniz?*

Söz konusu tasarı, mevcut kanunun yetersizliğinin ortadan kaldırılması, mevzuattaki boşlukların giderilmesi yanında AB standartlarında hazırlanmıştır. Böylece, Millî Arşiv Kanunu ile arşiv hizmetlerinde bütünlüğün sağlanması, yani belgenin üretilmesinden Devlet Arşivleri'ne intikali, muhafazası ve tasnif edilerek hizmete sunulması; kısaca bütün aşamaları kapsamaktadır.

- *Bu cümlelerden anlaşıldığına göre, çıkarılacak olan bu kanun, Devlet Arşivleri'ndeki mevcut belgelerin yanında, kurumunuza intikal etmemiş durumdaki mevcut ya da üretilen arşivlik malzemeyi de ilgilendiriyor. Buna göre, tasarı halindeki bu çalışmada hangi kurumlar daha çok muhatap alınacak?*

Bu kanun, genel ve katma bütçeli daireler ile mahalli idareleri, üniversiteler, KİT, kamu bankaları, yüksek kurullar, özerk, tarafsız kurum ve kuruluşlar vb. meslek kuruluşları ve kamuya yararlı dernek ve vakıfları kapsamaktadır.

- *Bahsi geçen kurum ve kuruluşlar tarafından üretilen ya da üretililecek hangi tür malzeme "arşiv malzemesi" hükmüne dahil edilecek?*

Mükelleflerin iş ve işlemleri neticesinde teşekkül eden üretim biçimleri ve donanım ortamları ne şekilde olursa olsun bir bilgiyi içeren yazılmış, çizilmiş, resmedilmiş, görüntülü, sesli veya elektronik

ortamlarda üretilmiş belge "arşiv belgesi" hüviyetini kazanır.

- ◆ *Peki, bu kurumlar ürettikleri arşivlik malzeme açısından bir denetlemeye tabi tutulabilecek mi? Bu konuda denetleyici merci neresi olacak?*

Genel Müdürlük belgelerin üretiminden itibaren her türlü arşiv hizmet ve faaliyetlerini mer'î mevzuat hükümleri doğrultusunda yürütülmesini sağlamak amacıyla mükellefleri denetleyecektir.

- ◆ *Eğer denetleme Devlet Arşivleri tarafından yürütülecekse, bu kurum bünyesinde müfettişlik kadrosu da düşünülmüyor mu?*

Genel Müdürlüğümüz uzmanlarına denetleme yetkisi verilmektedir.

- ◆ *Efendim, günümüzde arşivlik malzeme denince sadece kağıt ve kalemle yazılan klasik tarzdaki evrak akla gelmiyor. Bunun yanında teknolojideki baş döndürücü gelişmelerin bir sonucu olarak, elektronik ortamlarda kaydedilen bilgi ve belgeler de artık arşivlik doküman olarak değerlendirmeye tabi tutuluyor. Söz konusu tasarı ile, bu konu da dikkate alındı mı?*

Evet alındı. Özellikle ileri teknikleri uygulayarak arşiv belgelerini tek nüsha olmaktan kurtarmak konusu tasarıda yer aldı. Örneğin; belgelerin dijital ortama aktarılması saklanması gibi, kurumlarda elektronik ortamda üretilmiş her türlü belge de kapsama alınmıştır.

- ◆ *Bu tasarı, özel kurum ve kuruluşların arşivlik malzemeleri hususunda bir düzenleme getiriyor mu?*

Evet getiriyor. Mükellefler dışında kalan gerçek ve tüzel kişiler devletle yaptıkları yazışma ve işlemler sonucu teşekkül edenler hariç devlete ait belge bulunduramaz, devlete ait belge satın alamaz, kopyalarını araştırmaya açamazlar. Bu belgeleri tahrip ve tahrif edemezler. Özel arşivlerin satışında Başbakanlık şufa hakkı kullanabilir ve bu arşivler Genel Müdürlükçe satın alınabilir.

- ◆ *Hal-i hazırda ülkemizin birçok kurum ve kuruluşunda, muhtelif vilayet ve ilçelerinde eski yazı ile tutulmuş kayıt ve dokümanlar bulunduğunu bili-*

yoruz. Zaman zaman bunların tahrip edildiği, hatta imha edildiği haberlerini duyuyoruz. Söz konusu tasarı ile, bu konuda bir tedbir alınıyor mu?

Bu tasarı ile eski yazı ile yazılmış bütün belgelerin Genel Müdürlüğümüze devredilmesi konusunda gerekli tedbirler ve cezai müeyyideler düşünülmüştür.

- ◆ *Kamuoyu'nda "e-devlet projesi" olarak bilinen proje hakkında da biraz bilgi sunabilir misiniz? Genel Müdürlüğünüz bu projenin neresinde?*

"e-devlet projesi" devletin yapmış olduğu iş ve işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi projesidir. Bu proje ile devlet hizmetlerinde şeffaflık hedeflenmiş olup, vatandaşların kamu hizmetlerinden daha verimli ve hızlı yararlanmaları planlanmıştır.

2001 yılında Başbakanlığın koordinatörlüğünde "e-Türkiye Projesi" kapsamında 12 çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma gruplarından biri olan "Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu" 2002 yılı sonuna kadar Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde faaliyetini sürdürmüştür.

"e-Türkiye" konusundaki çalışmalar 2003 yılında "e-Dönüşüm Türkiye Projesi" adı ile yeniden düzenlenmiş ve çalışma grubu sayısı sekize indirilerek Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu "e-Devlet Çalışma Grubu" ile birleştirilmiştir.

Ayrıca, 2003 yılında "e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı 2003-2004" hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. 73 eylemin yer aldığı planda, 52 numaralı eylem (Tarihi arşivlerdeki tasnifi tamamlanan belgelere ait katalog bilgileri ile görüntülerinin elektronik ortamda hizmete sunulması) Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda yürütülmektedir.

Genel Müdürlüğümüz, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv malzemelerinin derlenmesi, tasnif edilmesi, korunması ve hizmete sunulmasıyla görevlidir. Bu görev bilinci ile hareket eden Genel Müdürlüğümüz tasnifi tamamlanmış olan arşiv malzemelerine ait katalog bilgilerini 18 Nisan 2002 tarihinden itibaren www.devletarsivleri.gov.tr adlı internet adresinden yayınlamaya başlamıştır. Araştırmaya açılmış olan bütün belgelerin katalog bilgileri buradan yayınlanmaktadır.

Ayrıca, batı kamuoyundaki asılsız Ermeni soykırımı iddialarına belgelerle cevap verebilmek amacıyla bu konu ile ilgili belgeleri de tam metin olarak yayınlamaktayız.

Dijital belge oluşumuna altyapı hazırlamak için elektronik ortamda üretilen belgelerde standardı yakalamak için "standart dosya planı" çalışmalarını Genel Müdürlüğümüzce yürütülmekte olup, bütün

- *İnternet sitenizi hizmete sunarken amaçladığınız hedeflere ulaşabildiniz mi?*

İnternet sitemiz ilk etapta Genel Müdürlüğümüze tanıtmak ve yayınlarımızı hizmete sunmak üzere tasarlanmıştır.

**İnternet hizmetlerimizde Genel Müdürlüğümüz
faaliyet ve yayınlarının yanı sıra katalog tarama hizmetleri
ve Ermeni konusu ile ilgili belge yayın hizmetleri verilmektedir.
Sayfamız sürekli güncellenmekte olup, yeni yayın
veya katalog araştırmaya açıldığı gün
İnternette yayınlanmaktadır.**

kamu kurum ve kuruluşlarında dosya planı çalışmaları yapılmaktadır. Şimdiye kadar 80'den fazla kurumun dosya planları incelenmiştir. En kısa zamanda bütün kamu kurum ve kuruluşlarının aynı dosya planını uygulamaları sağlanacaktır.

- *Sayın Genel Müdür, bununla beraber Devlet Arşivleri'nde özellikle son dönemlerde gözle görülür güzel gelişmeler var, dijital arşivleme, internet hizmetleri gibi. Biraz da bu tür gelişmelere değinebilir misiniz?*

Öncelikle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv malzemelerinden tasnifi tamamlanarak araştırmaya açılan belgeler dijital ortama aktarılmaktadır. Osmanlı Arşivinde 8, Cumhuriyet Arşivinde ise 3 kamera ile belgeler dijital ortama aktarılmaktadır. Dijital ortama aktarılmış olan belgelere Genel Müdürlüğümüz araştırma salonlarında direkt erişim sağlanabilmektedir.

İnternet hizmetlerimizde Genel Müdürlüğümüz faaliyet ve yayınlarının yanı sıra katalog tarama hizmetleri ve Ermeni konusu ile ilgili belge yayın hizmetleri verilmektedir. Sayfamız sürekli güncellenmekte olup, yeni yayın veya katalog araştırmaya açıldığı gün internette yayınlanmaktadır.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv malzemelerinden tasnifi biten ve araştırmaya açılan arşiv fonlarının dijital ortamda gerek Osmanlı Arşivi'nde, gerekse Cumhuriyet Arşivi'nde on-line olarak hiz-

met sunma konusunda da çalışmalarımız devam etmektedir.

Şimdi ise bunlara ilaveten katalog tarama ve belge yayınlama hizmetlerini de buna dahil ederek daha etkin hale getirilmiştir. Amaçladığımız hedefe ulaşılmıştır.

- *İnternet aracılığı ile doğrudan belge hizmeti de sunulacak mı?*

Gelişmiş dünya ülkelerinin arşiv sitelerini incelediğimizde, hemen hemen hiçbir ülkenin internette doğrudan belge hizmeti vermediğini görmekteyiz. Ancak ülkelerin menfaatlerine yönelik belgeleri herhangi bir ücrete tabi tutmaksızın internet ortamında sunduğu; diğerlerini ise ücrete tabi tuttukları görülmektedir. Biz de ülke menfaatlerini göz önüne alarak belli konularda ücretsiz belge sunma hizmeti vermekteyiz. Diğer belgelerin hizmete sunumunu da belli prosedüre bağlayarak ücret karşılığında internette vermeyi planlıyoruz. Genel Müdürlüğümüzün teknik altyapısı buna uygun hale getirilmiştir.

- *Devlet Arşivlerinde yaşanan bu olumlu gelişmede kuşkusuz burada çalışan personelin doğrudan katkıları var. Biraz da personelin genel durum ve sorunlarından bahsetmek gerekirse, sizce personeliniz keyfiyet ve kemiyet açısından yeterli mi?*

Bu olumlu gelişmelerin sağlanmasında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde her kademedeki çalışan personel ve özellikle de uzman personel olarak adlandırdığımız sözleşmeli statüdeki personelin büyük gayretleri olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Zaten arşivcilik bir ekip işidir. Bizim ekibimiz de gayet başarılı çalışmalar yapmaktadır.

Personelimiz keyfiyet ve kemiyet açısından gayet tabii ki yeterlidir. Çünkü, personelimiz uzun yıl-

lardır çalıştıkları işlerde uzmanlaşmış; özellikle bir ihtisas dalı olarak kabul edilebilecek Osmanlıca ve

1986 yılından bugüne kadar konularında uzmanlaşmış nitelikli personele unvan ve kadro verilemediği için kadrosuz sözleşmeli statüde çalışmak için yaklaşık 200 kişi kurumdan ayrılmış ve büyük çoğunluğu üniversitelere akademik personel olarak geçmiştir.

Arşivcilikte yeterli düzeye gelmiştir. Tabii ki dünyadaki arşivcilik konusundaki yeni gelişmeleri de takip etmek ve bunları en doğru bir biçimde uygulamak personelimiz için de yeni ufuklar açılmasına katkı sağlayacaktır.

- ◆ *Yine tasarı halindeki kanun taslağına dönersek, burada personel konusunda yeni düzenlemelere yer veriliyor mu?*

Bilindiği gibi, Genel Müdürlüğümüzde 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilat Kanunu'nun 35'inci maddesine göre 1986 yılından beri sözleşmeli statüde personel çalıştırılmaktadır.

Uzman arşivci personel ihtiyacını gidermek ve hali hazırda çalışan uzman personeli de kurumu-

muzda tutabilmek için "Başbakanlık Uzmanlığı" statüsüne paralel bir "Arşiv Uzmanlığı" statüsünün ihdası veya kadro karşılığı sözleşmeli personel statüsünün verilmesi son derece yararlı olacaktır. Bu amaca yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

- ◆ *Bize ayırdığınız vakitten ötürü Tüm Arşivciler Derneği adına teşekkür ederiz.*

Devlet Arşivleri Genel Müdürü olarak ben de teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

